

Katja Hänninen vas ym.

Kirjallinen kysymys vakavasti oireilevien nuorten auttamisesta lastensuojelun sijaishuollossa

Eduskunnan puhemiehelle

Helsingin Vallilassa tapahtui lauantaina 31.10.2020 aamuyöllä vakava puukotus, joka johti parikymppisen uhrin kuolemaan. Tekijöinä oli kolme alaikäistä nuorta: kaksi 16-vuotiaista ja yksi 14-vuotias. Ainakin toinen 16-vuotiaista epäillyistä oli tapahtumahetkellä karkureissulla lastensuojelulaitoksesta.

Parikkalassa tapahtui varhain sunnuntaiaamuna 8.11.2020 auto-onnettomuus, jossa kuoli parikymppinen mies ja 16-vuotias tyttö. Kuljettajana toiminut mies oli hakenut 15- ja 16-vuotiaat tytöt karkureissulle lastensuojelulaitoksesta.

Näiden tapahtumien myötä mediassa on käynnistynyt keskustelu lastensuojelulaitoksista karkuteillä olevien nuorten tekemistä rikoksista tai heihin kohdistuneista onnettomuuksista. Karkureissut eivät ole uusi ilmiö, mutta monet lastensuojelun ammattilaiset näkevät lisääntyneen oireilun taustalla olevan osittain vuoden alussa voimaan tullut lakimuutos, joka korostaa lapsen ja nuoren itsemääräämisoikeutta. Ammattilaiset myös kritisoiivat, että karkureissuilla olevien nuorten etsintäprosessi ei nykyisellään ole toimiva.

Edellisellä hallituskaudella tehdyn lakimuutoksen taustalla olivat osaltaan lastensuojelulaitoksissa ilmenneet vakavat kaltoinkohtelutapaukset, joita Suomen hallitus pyysi anteeksi vuonna 2016. Lakimuutoksella haluttiin puuttua lasten perusoikeuksien rajoituksiin, jotka tehtiin ilman lain hyväksymää perustetta tai ilman lain edellyttämää päätöstä.

Vuoden alussa voimaan tulleen lain ja sen tulkinnan koetaan kuitenkin joissain tapauksissa hankaloittavan käytännön lastensuojelutyön perustehtävää eli lapsen ja nuoren suojelua, kasvatusta ja kehitystä. Lastensuojelulaitokset ja lapsista vastuussa olevat sosiaalityöntekijät kokevat, että keinot sijoitettujen, vakavasti päihteillä ja rikoksilla oireilevien nuorien auttamiseksi ovat puutteelliset eikä puuttumiskeinoja huumeidenkäyttöön tai karkailuun ole riittävästi. Laitoksista on koettu tulleen entistä vaarallisempia myös siellä työskentelevälle henkilöstölle. Nuorten itsemääräämisoikeuden entistä vahvemman korostamisen on koettu käytännössä johtaneen tilanteiden eskaloitumiseen. Ongelmana lastensuojelutyössä on usein myös resurssien puute. Liian vähäinen henkilöstömäärä tai puutteet henkilökunnan koulutuksessa vaikeuttavat kasvatustehtävän toteuttamista käytännössä.

Kirjallinen kysymys KK 864/2020 vp

Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta tänä syksynä valmistui Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän raportti, jossa annetaan lukuisia toimenpide-ehdotuksia lainsäädäntötyön pohjaksi. Siinä muun muassa esitetään vaativan sijaishuollon määrittelyä, erityisen huolenpidon jakson pidentämistä tarvittaessa 90 vuorokaudesta 180 vuorokauteen sekä rajoitus-toimenpiteiden säätelemistä päihteitä käyttävien nuorien suojelemiseksi. Myös lastensuojelun sosiaalityöntekijät nostivat HS:n mielipidekirjoituksessa 8.11.2020 esiin samankaltaisia kehittämistarpeita.

Aihe on herkkä ja tunteita nostattava. Yhteiskunnalla on erityinen vastuu siitä, että lastensuojelun sijaishuoltoon sijoittamat lapset ovat aidosti turvassa sijaishuollossa ja toimintaa valvotaan. Kysymys siitä, missä kulkee sijoitettujen nuorten itsemääräämisoikeuden ja kasvatustyön takia välttämättömien rajojen asettamisen välinen suhde, ei ole helppo. On arvioitava, onko lakia ja/tai lain tulkintaa palautettava askel taaksepäin nuorten itsemääräämisen äärimmäisestä korostamisesta kohti kasvatuksen ja turvallisuuden kannalta välttämättömien rajojen asettamisen korostamista. Nuorten oikeuksia ei saa rajoittaa mielivaltaisesti, mutta päihteillä, rikollisuudella, väkivaltaisella käytöksellä ja karkailulla oireilevan, haavoittuvassa asemassa olevan nuoren oikeus on myös saada kasvaa turvallisessa ympäristössä, jossa aikuiset asettavat käytökselle rajat.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä lastensuojelulain uudistamiseksi ja vaativan sijaishuollon toimintaedellytysten vahvistamiseksi, jotta vaativaa sijaishuoltoa tekevissä laitoksissa voidaan nykyistä paremmin puuttua vakavasti oireilevien nuorten tilanteeseen ja ennaltaehkäistä karkureissuja ja palauttaa karkuteillä olevia nuoria?

Helsingissä 12.11.2020

Katja Hänninen vas
Hanna Sarkkinen vas
Merja Kyllönen vas